

Agenda Rotterdam

Rotterdamse bijdrage aan de nationale Agenda Stad

Maakstad van de 21ste eeuw

Versie 10 juli

Agenda Stad

De Nederlandse steden groeien en veranderen. Hieraan ten grondslag liggen wereldwijde technologische vernieuwingen en sociaal-economische en maatschappelijke ontwikkelingen. Nederland is daardoor aan het resetten, op alle terreinen. Om deze reset in goede banen te leiden wordt er landelijk gewerkt aan een agenda voor de stad. Rotterdam draagt daar graag aan bij en gaat erover in gesprek.

Dit document vormt de Rotterdamse inzet voor dit proces. Het beschrijft onze urgentie om aan stedelijke vraagstukken te werken, de open houding die Rotterdam in het proces aanneemt en de onderwerpen waar het wat ons betreft over zou moeten gaan. Op deze onderwerpen zoeken we de komende tijd samenwerking met onze partners in de stad, in de regio en bij het Rijk.

Rond een aantal onderwerpen sluiten we coalities om tot concrete en doordachte maatregelen te komen: de citydeals. Want sterke steden op lange termijn, vragen nu om acties.

Kansen pakken

De economie vernieuwt en grote steden zijn in trek. Voor Rotterdam en de regio is dat een kans! Rotterdam heeft het tij mee: de economie groeit, het imago is uitstekend, het opleidingsniveau in Rotterdam stijgt sterk de laatste jaren en de werkgelegenheid trekt na jaren van crisis weer aan. Ook het aantal inwoners neemt toe. In 2014 zijn er 6.700 Rotterdammers bij gekomen. De verwachting is dat deze trend doorzet.

De veranderingen in de economie en in het sociale domein gaan echter snel. Nu is het tijd om door te pakken. De toekomst kunnen we niet voorspellen, maar de richting is helder: we verkeren in een transitiefase die ons stelt voor urgente opgaven.

Economie is daarbij het 'leading principle'. Economische groei is nodig om de stad vitaal en welvarend te houden. De uitdaging voor Rotterdam is daarom om optimaal in te spelen op de transitie van de economie en daarvoor de noodzakelijke randvoorwaarden in de stad en de regio te bieden. We doen dat onder de noemer: **Rotterdam maakstad van de 21e eeuw**

Economie in transitie

Wat houdt die transitie in? Onder invloed van technologische innovaties zoals 3d printing, robotisering, digitalisering, etc. is de industrie wereldwijd aan het veranderen. Er wordt daarom gesproken over een derde industriële revolutie of 'next economy'. Sterke sectoren zoals de haven en industrie moeten zich aanpassen aan de nieuwe ontwikkelingen om mee te blijven doen met de wereldtop. Kansen liggen op grensvlakken tussen bestaande clusters.

Een belangrijk kenmerk van de transitie in de economie is de sterke nadruk op innovatie en kennisintensieve producten. De stad en regio dienen het klimaat te bieden waarin dit kan groeien. Ook een toename van productie dichtbij de consument is onderdeel van de transitie. Hiervoor is ruimte nodig voor creatieve industrie in het stedelijk gebied en ruimte in regelgeving om te experimenteren.

De transitie gaat ook over werk. Beroepen veranderen en vragen nieuwe competenties en vaardigheden van (toekomstige) werknemers. De beroepsbevolking en het onderwijs moeten hierop zijn voorbereid.

Stad als economische motor

In de 'next economy' zijn het steeds meer de steden die de noodzakelijke voorwaarden bieden voor economische groei. Steden vormen een smeltkroes van mensen en ideeën, waardoor innovaties sneller tot stand komen. Daardoor concentreren start-ups zich steeds meer in de stad. Steden concurreren wereldwijd om de best en brightest en werken samen om samen sterk te staan.

De aantrekkelijkheid van de stad is daarom van cruciaal belang om een goede positie te houden. We willen de groei en vitaliteit van bewoners faciliteren door verdichting, het bieden van een goed woonklimaat, met de juiste mix van voorzieningen en optimale bereikbaarheid in combinatie met het verbeteren van de luchtkwaliteit . Een compacte stad zijn waar mensen in goede gezondheid kunnen wonen, werken en recreëren.

Sociale inclusie

De economische transitie is een proces waarin de bewoners en ondernemers een cruciale rol hebben. De midden en hoger opgeleiden zijn daarin de trekkers: de sterke schouders in de stad. Het gaat erom die potentie aan talent en ondernemerschap zo veel mogelijk te benutten. Dat is goed voor de stad en goed voor alle inwoners.

Daarnaast zien we dat de eigen verantwoordelijkheid van mensen toeneemt. Arbeidsrelaties worden vaker tijdelijk, flexibel en meer in deeltijd. In de zorg wordt meer uitgegaan van zelfredzaamheid. De economie van het 'delen' neemt toe. Bewoners verenigen zich en ontwikkelen nieuwe initiatieven. Door het vasthouden van de midden en hoge inkomensgroepen in de stad, is er een stevige basis om deze veranderingen te incorporeren.

We constateren echter ook dat deze economische en sociale ontwikkelingen als effect kunnen hebben dat de verschillen tussen inkomensgroepen toenemen. Er is daarom aandacht nodig voor de mensen die deze veranderingen niet bij kunnen benen. Hoe voorkomen we een sociaal-economische kloof in de stad en wat is in de toekomst nodig voor sociale inclusie?

Veerkracht

De uitdaging voor de Rotterdamse regio ligt in het versterken van het aanpassingsvermogen om maximaal te profiteren van en anticiperen op de vele nieuwe ontwikkelingen. Daar hoort bij dat Rotterdam in staat is snel van calamiteiten/onvoorziene gebeurtenissen te herstellen en daar sterker uit te komen. “Sterker door strijd”: onze wapenspreuk. Rotterdam wordt daardoor toekomstbestendig, weerbaar en veerkrachtig.

Het is van belang te zoeken hoe om te gaan met veranderingen en onvoorziene gebeurtenissen. Expliciete sturing daarop is gewenst, daarom werkt Rotterdam aan een Resilience Strategie.

Deelname aan het internationale 100 Resilient Cities programma van The Rockefeller Foundation helpt Rotterdam met de ontwikkeling van strategieën voor veerkracht, inclusief onze sociale veerkracht.

Onze agenda

De economie in brede zin en de maatschappelijke veranderingen die zich voltrekken is voor ons het leidende principe in de ontwikkeling van de stad. Samen optimaal inspelen op de kansen en uitdagingen die de economische transitie ons biedt. We hebben de belangrijkste opgaven, analoog aan de G4, gegroepeerd rond drie thema's:

1. Lerende en innovatieve stad	2. Compacte, gezonde en groene stad	3. Veilige en inclusieve stad
Sterke economische clusters Innovatie en start-ups Onderwijs en arbeidsmarkt Energie	Toekomstbestendig bereikbare stad Aantrekkelijke woonstad Gezonde stad	Sterke schouders Kracht van de stad Ongedeelde stad

Sterke economische clusters

Ontwikkelingen

- Wereldwijd is de industrie aan een sterke verandering onderhevig, die onder invloed van technologische innovatie het komende decennium in een stroomversnelling zal raken.
- Er wordt gesproken over een derde industriële revolutie (“Next Economy”) met als kenmerk verregaande digitalisering van producten en machines door inzet van nieuwe ICT- en productentechnologie.
- Ook in het sociale domein en de directe leefwereld is sprake van ingrijpende veranderingen en innovaties: van robotisering in de zorg (domotica), tot social media om nieuwe markten te creëren, tot ‘smart homes’.
- De industrie ontwikkelt zich meer in ketens, netwerken en clusters met kennisintensieve producten en er lijkt een trend te ontstaan dat bedrijven vaker hun productie terughalen uit lage lonen landen: reshoring.

Gevolgen:

- Sterke sectoren zoals haven en industrie moeten zich verder ontwikkelen in de richting van “smart industry” om met de wereldtop te kunnen blijven concurreren.
- Kansen liggen vooral in de cross-overs tussen economische clusters; de biobased economy (de vergroening van het chemisch complex), de circulaire economie, de (fysieke) verbinding van het HIC en het Foodcluster op het terrein van logistiek, warmte en CO2 enz.
- Om in te spelen op de nieuwe ontwikkelingen zijn ook inhoudelijke aanpassingen in de arbeidsmarkt en het onderwijs nodig om aansluiting te garanderen en het snel kunnen aanpassen van fysieke vestigingsfactoren.

Inzet:

- Versterken van sterke clusters Cleantech, Medical, Food en Maritieme dienstverlening.
- Inzet op de prioritaire gebieden, die de vestigingslocaties hiervoor bieden.
- Stimuleren van cross-overs tussen de clusters.
- Verdergaande integratie onderwijs en bedrijfsleven om vraag en aanbod af te stemmen.

Innovatie en start ups

Ontwikkelingen

- Om economisch te blijven groeien is innovatie op alle terreinen van levensbelang: economische clusters, (digitale) bereikbaarheid, zorg, arbeidsmarkt, etc.
- Dit geldt zowel voor delen van de bestaande economische sectoren als voor het ontstaan van nieuwe markten in de nieuwe economie.
- Innovatie heeft een ecosysteem nodig waarin overheden, kennisinstellingen, bedrijven én burgers elkaar weten te vinden en kunnen samenwerken.
- Door technologische ontwikkelingen komen er steeds meer mogelijkheden voor kleinschalige productie dicht bij huis.

Gevolgen:

- Steden moeten werken aan de vier onderdelen die tot een innovatief ecosysteem leiden: 1) aanwezigheid voldoende talent, 2) continue toestroom van slimme ideeën, 3) arrangementen die talent en ideeën kunnen omzetten naar business, 4) aanwezigheid van voldoende investerend vermogen.
- De maakindustrie wordt ook op het kleine – wijk- of zelfs buurtniveau van steeds groter belang en zal integreren in de directe leefomgeving van Rotterdammers. Dit vraagt om andere vormen van ondernemerschap en om geschikte ruimte.

Inzet:

- Versterking innovatie omgeving (oa CIC en routekaart next economy)
- Vergroten investerend vermogen oa via fondsvorming, angelinvestors
- Fysieke ruimte voor maakindustrie van de 21ste eeuw ook voor kleinschalige productie en creatieve initiatieven tot op buurtniveau: denk aan leegstand van winkels en kantoren
- Faciliteren en ondersteunen ondernemerschap om een flexibele en adaptieve humuslaag te creëren: accountmanagement, bedrijfscontactfunctionarissen, casemanagement en ondernemersbalie

Onderwijs en arbeidsmarkt

Ontwikkelingen

- Het vraagprofiel van werkgevers verandert; nieuwe functies, andere kwalificaties en competenties; er is sprake van een stijging in het opleidingsniveau.
- Flexibilisering. Vaste contracten worden uitzondering, loondienst alleen nog in specifieke delen van de arbeidsmarkt. Het is meer aan de mensen zelf in hun levensonderhoud (als zzp-er, kleinschalige producent e.d.) te voorzien.
- Polarisering: er komen meer banen voor hoger opgeleiden en minder voor middelbaar opgeleiden. In het segment van laagopgeleiden vindt verdringing plaats.
- Nieuwe markten ontstaan (crossovers zorg, vrije tijds en creatieve economie) en nieuwe beroepenstructuren (zoals in de zorg: meer vraag- dan aanbod gericht).
- Zorgberoepen zullen sterk veranderen, o.a. door decentralisatie en wijziging van beleid. Mensen blijven langer thuis, mantelzorg wordt belangrijker.

Gevolgen

- De opgave van de beroepsbevolking is om zich continu te blijven ontwikkelen en in te spelen op nieuwe technieken en nieuwe functies. Werkenden en werkzoekenden worden eigenaar van hun eigen leerproces.
- De opgave van het onderwijs is om aan te sluiten op wat de economie van morgen vraagt: 21th century skills, zoals samenwerken, probleemoplossend vermogen, creativiteit en ondernemerschap (ook voor ZZP-ers en kleinschalige producenten en startups). Leerlingen moet worden aangereikt hoe ze zelfredzaam kunnen zijn, in hun sociale omgeving en in de economie. Digitaal onderwijs wint aan belang.

Inzet:

- Flexibilisering arbeidsmarkt: risico's voor werkgevers verkleinen en vergroten mogelijkheden werken met uitkering; Onderwijsaanbod gericht op 21th century skills en technologische ontwikkeling.
- Verbinden onderwijs, bedrijfsleven en kennisinstellingen aan adequate werking arbeidsmarkt.
- Leven Lang Leren; werkenden worden meer verantwoordelijk voor hun eigen bij-en herscholing; bevorderen digitaal onderwijs.

Energie

Ontwikkelingen

- De energiekosten van de toekomst zijn onzeker. Als het gaat om fossiele brandstoffen zijn we als Rotterdam afhankelijk van anderen.
- Voor een goede concurrentiepositie is het essentieel om te komen tot een robuuste & veerkrachtige, betaalbare, betrouwbare en duurzame energiehuishouding nu en in de toekomst.
- Er ligt landelijk reeds een opgave om te komen tot een volledige duurzame energiehuishouding in 2050.
- De vermindering van gaswinning en het afnemen van de gasvoorraden in Nederland, en het (rijks)voornemen om importafhankelijkheid vanuit politiek-instabiele regio's voorkomen, vereisen een visie op de (transitie) van onze energiehuishouding.

Gevolgen

- Rotterdam kan haar onafhankelijkheid vergroten door over te stappen op een andere energiehuishouding.
- Die transitie naar een efficiënte en duurzame energiehuishouding kan Rotterdam niet alleen doen. Er moet een door (alle/vele) partijen gedragen plan komen.
- Onderdeel daarvan is het werken naar maximaal 2 infrastructuren per wijk/gebied. Het hebben van een driedubbele energie infrastructuur (gas, elektra en warmte) is inefficiënt.
- De haven (met veel energie vraag en aanbod (restwarmte, wind)) is van groot belang voor de stad en zal een rol kunnen en moeten spelen in het energievisie van Rotterdam.

Inzet

- Met stakeholders opstellen van een energievisie. Hierin wordt (concreet) invulling gegeven aan de energiehuishouding van Rotterdam (vraag en aanbod): uitgangspunt een duurzame energiehuishouding in 2050.
- De energievisie wordt vertaald naar concrete stappen (hoe ziet de transitie eruit).

Toekomstbestendig bereikbare Stad

Ontwikkelingen

- De verwachte groei van steden in inwoners, arbeidsplaatsen en bezoekers leidt tot toename van de stedelijke mobiliteit en meer druk op infrastructurele netwerken.
- Voor een goede concurrentiepositie is het essentieel om de mobiliteit op de schaal van de metropoolregio te versterken.
- Het fietsgebruik neemt zeer sterk toe binnen de ruit, het autogebruik neemt daar juist af (ondanks een toename aan bewoners, arbeidsplaatsen en bezoekers).
- Digitale bereikbaarheid wordt een nadrukkelijke voorwaarde voor een sociaaleconomisch sterke stad.

Gevolgen

- Een optimale mix van personen- en goederenvervoer, de regionale verbinding van knooppunten, de haven en luchthaven (internationale connectiviteit), de binnenstedelijke verbindingen en digitale bereikbaarheid is cruciaal.
- De groei van mobiliteit leidt tot nieuwe opgaven op het gebied van infrastructuur in samenhang met de openbare ruimte en de leefbaarheid.
- Het belang van een fijnmaziger netwerk voor fietsverkeer wordt groter. Het centrum ontwikkelt zich op twee oevers. Rondom de bruggen over de Maas ontstaan knelpunten in het netwerk.

Inzet

- Meer ruimte bieden aan schone vormen van vervoer: fietsverkeer (en voorzieningen), elektrisch vervoer en openbaar vervoer.
- Het OV doorontwikkelen met slimme regionale verbindingen en ketenmobiliteit.
- Onderzoek naar de mogelijkheden om de barrière van de Maas te verminderen, bijvoorbeeld door slimme pontjes, nieuwe stoplichtregelingen op de bestaande oeververbindingen en op termijn extra oeververbindingen.
- Aandacht voor relatie binnenstedelijke bereikbaarheid en het hoofdwegennet.
- Robuuste digitale snelweg: versneld het glasvezelnetwerk uitrollen.

Gezonde Stad

Ontwikkelingen

- Een goede gezondheid is van groot belang voor de veerkracht van de stad en heeft ook een duidelijke economische meerwaarde.
- Demografisch is Rotterdam een relatief jeugdige stad, maar ook hier neemt de vergrijzing toe.
- Vergrijzing heeft consequenties voor de prevalentie van gezondheidsproblemen zoals diabetes, dementie en mobiliteit.
- Een lagere sociaal-economische status betekent meer risico's voor gezondheidsproblemen
- De taken van de gemeente op het gebied van zorg en welzijn zijn uitgebreid. Dat geldt voor het aanbod van voorzieningen maar ook beleidsmatig, zoals de beweging dat mensen langer thuis blijven en wordt ingezet op mantelzorg, buurtzorg e.d.
- De wettelijke norm voor stikstofdioxide (NO₂) wordt in 2015 nog niet overal in de stad gehaald.

Gevolgen

- Rotterdam wil de duurzaamste havenstad in zijn soort zijn: een schone, gezonde en groene stad voor alle inwoners.
- In een stad waar mensen in gezondheid leven, kunnen zij ook langer leren, werken en participeren.
- Inzet op preventie levert zo naast economische waarde ook veerkrachtige en vitale Rotterdammers op.

Inzet

- Meer mogelijkheden bieden om te bewegen; groen en loop- en fietsmogelijkheden. Het groen wordt beheerd en onderhouden door of met Rotterdammers. Dit versterkt de sociale cohesie, de activering en de gezondheid.
- Gezamenlijke aanpak luchtkwaliteit. Rotterdam stuurt zelf ook met regelgeving en beleid, zoals t.a.v. schone lucht, mobiliteit, omgevingseisen voor gevoelige bestemmingen zoals scholen en kinderdagverblijven.
- Wettelijke normen en richtlijnen voor voeding als impuls aan een gezondere leefstijl onderzoeken. (analoog aan het rookverbod in openbare gelegenheden).

Aantrekkelijke woonstad

Ontwikkelingen

- De concurrentie tussen stedelijke regio's rond het aantrekken en behouden van talent neemt toe.
- De afgelopen jaren is Rotterdam aantrekkelijker geworden door ruimtelijke en sociaaleconomische investeringen. Dit blijkt uit de waardering door toeristen, uit de bevolkingsgroei, het hogere opleidingsniveau en het aandeel gezinnen.
- De vraag naar woningen verandert. De behoefte aan flexibiliteit neemt toe. Starters zoeken minder vaak een koophuis, vanwege tijdelijke contracten, gebrek aan financiering of doordat ze minder hechten aan bezit
- De vraag verandert ook doordat bijvoorbeeld een steeds groter wordende groep met relatief zware beperkingen langer thuis woont of in huis bij familie of mantelzorgers
- Binnenstedelijk bouwen is duurder, maar levert meer maatschappelijke waarde.

Gevolgen

- Door bevolkingsgroei op de goede plekken te faciliteren kan Rotterdam nog aantrekkelijker worden. Dat stelt ook eisen aan de openbare ruimte, leefbaarheid zoals de nabijheid van groen in de regio en kwaliteit van voorzieningen
- Groei van inwoners heeft economisch effect. Zo heeft TNO onderzocht dat een verdichting van de binnenstad met 30.000 inwoners leidt tot een toename van arbeidsplaatsen met 30.000.
- Er is een grote vraag naar huurwoningen. Er is een tekort aan huurwoningen in en rond het centrum in de categorie 700-1000 euro

Inzet

- Afspraken door gezamenlijke overheden om binnenstedelijk bouwen mogelijk te maken.
- Perspectief bieden in kwetsbare wijken en daarmee waardeontwikkeling en nieuwe investeringsstromen mogelijk maken. Bijvoorbeeld door een nieuw investeringsfonds (landelijke corporaties)
- Vergroening van de stad en regio. Onder andere door de ontwikkeling van groene, recreatieve rivieroeveren samen met partners zoals WNF en RWS en samen met partners in de regio optimaal benutten en bereikbaar maken van het groen
- Een sterkere keuze voor fiets en OV, zie bereikbaarheid.

Sterke schouders

Ontwikkelingen

- Het aantal hoog opgeleiden in Rotterdam is het afgelopen decennium sterk gegroeid, maar is nog relatief laag ten opzichte van vergelijkbare grote steden in Nederland en West Europa.
- Bijzonder is dat in Rotterdam het aandeel hoogopgeleiden onder allochtonen de afgelopen tien jaar is verdubbeld, vooral onder vrouwen en niet-westerse allochtonen (tegen de landelijke trend in)
- Hoger opgeleiden (van student tot empty nester) kunnen een opwaartse kracht in de stad veroorzaken waar zowel economisch als in het licht van participatie de totale stad baat bij heeft.
- Zo leiden meer banen voor kenniswerkers tot meer structurele banen aan de onderkant van de arbeidsmarkt
- Voor hoogopgeleiden (de sterke schouders in de samenleving) zijn, naast een kwalitatief hoogwaardig woon-werk en voorzieningenniveau (bijv. goed onderwijs, culturele en sportvoorzieningen), ook een gezonde en veilige leefomgeving een serieuze wegingsfactor. Groen in en rond de stad levert eveneens een belangrijke bijdrage aan de aantrekkelijkheid van de stad voor deze groep.
- Recente investeringen (Centraal Station, Markthal, Fenixloodsen) leiden aantoonbaar tot grotere aantrekkelijkheid voor (potentiële) bewoners en bedrijven om zich hier te vestigen en voor bezoekers om in Rotterdam te verblijven

Gevolgen

- Rotterdam heeft de potentie een inhaalslag te maken wat betreft de sterke schouders vergeleken met andere grote steden in binnen- en buitenland. De vraag is hoe de stad deze groepen nog meer kan aantrekken en vasthouden.
- Een aantrekkelijke (binnen)stad, werkgelegenheid en geschikte woonruimte zijn daarbij belangrijke factoren, maar ook de aanwezigheid van voorzieningen die aansluiten bij de behoefte van deze groepen (en van de bedrijven waar zij hun werkgelegenheid vinden of hun diensten leveren).

Inzet

- Investeringen in de door sterke schouders (studenten, young professionals, hoogopgeleide gezinnen en empty-nesters) gewenste woon- en leefomgeving en het creëren van een imago van Rotterdam dat invulling geeft aan 'the place to be' als het gaat over wonen, leven, leren en werken.
- Cultuur en sport spelen daarin een belangrijke rol naast voorzieningen op het gebied van onderwijs, zorg en vrije tijd (winkels, groen, veiligheid enz.)

Kracht van de stad

Ontwikkelingen

- Mensen krijgen en nemen een grotere eigen verantwoordelijkheid: de overheid trekt zich terug, en er komen steeds meer initiatieven waarbij geen bemoeienis van de overheid noodzakelijke of gewenst is.
- Er ontstaat meer behoefte aan en mogelijkheid (o.a. door sociale media) voor deeleconomie, kleine economische creatieve initiatieven en sociaal ondernemerschap.
- Dit is voor arbeidsintensieve dienstverlening die kansen biedt voor groei van de wijkeconomie.
- Veel stadsbewoners zetten zich graag in voor het kleine schaalniveau met zichtbare resultaten.

Gevolgen

- Bewoners verenigen en organiseren zelf de stroomvoorziening, zorg voor hun kinderen, ouderen regelen onderling hun ondersteuning en bewoners nemen onderhoud van portieken over met een werkcoöperatie etc.
- De initiatieven kenmerken zich steeds meer als groter, duurzamer en met sterke wortels in de buurt. Dit creëert maatschappelijke waarde, zoals participatie, activiteit in de stad en sociale samenhang.
- Vaak hebben de initiatieven een hybride verdienmodel, waarbij de overheid als een van de partners is betrokken. Overheid is onderdeel van een lokaal netwerk gericht op maatschappelijke opgaven.

Inzet

- Experimenteerruimte (regels, etc.) om de opkomst van sociaal ondernemerschap te ondersteunen, bijv. i.h.k.v. CityLAB Rotterdam.
- Leren van succesvolle en minder succesvolle experimenten, zoals het Stadsinitiatief en Versnelling 010, transformatie leegstaand vastgoed, Wijk BV Bospolder-Tussendijken. Succesvolle experimenten kans bieden voor opschaling naar mogelijk nieuwe strategie voor welvaart en welzijn.
- Vaker benutten van instrumenten als maatschappelijk aanbesteden en Right to challenge.
- Verregaande, slimme bundeling van budgetten om maatschappelijk ondernemen mogelijk te maken (ook op gebied van zorg, werk en welzijn) en dit een plek geven in het economisch beleid.

Ongedeelde stad

Ontwikkelingen

- Verschuiving van reguliere (vaste) arbeidsrelaties van werkgevers en werknemers richting meer tijdelijke en flexibele constructies.
- Meer kansen voor hoger-, en laagopgeleiden, minder kansen middenopgeleiden die daardoor deels de laagopgeleiden verdringen op de arbeidsmarkt.
- In de zorg wordt uitgegaan van zelfredzaamheid en samenredzaamheid, toenemend belang van mantelzorg en vrijwilligerswerk en sociaal ondernemerschap; de overheid treedt terug: van “zorgen voor” naar “zorgen dat” en staat voor de opgave om te blijven voorzien in een vangnet.

Gevolgen

- De ontwikkelingen in de economie, de demografische opbouw van de stad en ontwikkelingen in de zorg brengen het risico met zich mee op een groeiende groep Rotterdammers die de ontwikkelingen niet kan bijbenen (tweedeling).
- Deze sociaaleconomische kloof zal waarschijnlijk groter en zichtbaarder zijn in grote steden.
- Dit kan ook gevolgen hebben voor de leefbaarheid van wijken, waar vaak clustering plaatsvindt van mensen die niet mee kunnen.
- Daarnaast spelen met stijging opleidingsniveau uitsluitingsmechanismen (b.v. op grond van culturele achtergronden) nog steeds een rol.

Inzet

- Voldoende bescherming voor nieuwe beroepen/zzp-ers (pensioenvoorziening, voorkomen van armoede etc.); ook aandacht voor bijvoorbeeld risicojongeren.
- Werk-naar-werkinterventies; oplossingen ontwerpen voor inkomenszekerheid en gelijke kansen op werk.
- Voldoende mogelijkheden voor toe- her- en bijscholing om aantrekkelijk te blijven op de arbeidsmarkt.
- Bevorderen van (buurt-)netwerken die informele zorg en ondersteuning bieden aan mensen die het (nog) niet redden.
- Vormgeven van robuust en toekomstbestendig vangnet voor mensen die niet kunnen meekomen en voor wie samenredzaamheid onvoldoende soelaas biedt.